

Παναγιώτης Μαυροειδής

Η πρώτη είδηση ήταν στις 19 Οκτώβρη:

«Στα τραύματά του υπέκυψε ένας πρόσφυγας στο Ισραήλ από την **Ερυθραία** που θεωρήθηκε, λανθασμένα Παλαιστίνιος καμικάζι: Τον πρόσφυγα, που είχε υποβάλει αίτηση για άσυλο, πυροβόλησε φύλακας και στη συνέχεια περαστικοί τον κλώτσησαν και τον λίντσαραν ενώ βρισκόταν στο έδαφος».

Ακόμη όμως μεγαλύτερη εντύπωση έκανε η επόμενη είδηση, τρείς μόλις μέρες αργότερα:

«Θανάσιμα πυροβόλησε στρατιώτης στην Ιερουσαλήμ **έναν Ισραηλινό** που θεώρησε "παλαιστίνιο τρομοκράτη", σε ένα περιστατικό που προστίθενται σε όσα δείχνουν με τον δραματικότερο τρόπο την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα».

Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των ειδήσεων είναι ότι προέρχονται από μία χώρα στην οποία η **ανάπτυξη συστημάτων και επιχειρήσεων ασφαλείας**, είναι επιστήμη, αλλά και πεδίο βιομηχανικής και εμπορικής δραστηριότητας με διεθνή ορίζοντα.

Πόσο επικίνδυνος μπορεί να είναι ένας ρακένδυτος πρόσφυγας από την Ερυθραία και γιατί θεωρείται άραγε κατ' αρχήν ύποπτος για τρομοκρατική δράση;

Την ίδια στιγμή η **Ευρωπαϊκή Ένωση** υψώνει ολοένα και περισσότερους **φράχτες** για να προστατεύσει τα εξωτερικά της σύνορα.

Ο νέος φράχτης στα σύνορα της Ουγγαρίας και Σερβίας έχει μήκος 175 χιλιόμετρα, ενώ ετοιμάζεται και νέος στα σύνορα Ουγγαρίας και Ρουμανίας.

Η Ελλάδα έχει κατασκευάσει φράχτη 12 χιλιομέτρων στα σύνορα με την Τουρκία, όπως και η

Βουλγαρία σε μήκος 35 χιλιομέτρων. Η τελευταία μάλιστα σχεδιάζει να τον επεκτείνει κατά 120 χιλιόμετρα.

Από το 2014 ως το 2020 η ΕΕ θα δαπανήσει για την προστασία των εξωτερικών της συνόρων 9 δις ευρώ.

Το συρματοπλεγμά “τύπου ΝΑΤΟ” που μπαίνει σε αυτούς τους φράχτες, έχει δολοφονικές προδιαγραφές: Υπάρχουν μεταλλικές λεπίδες, ώστε αν κάποιος παγιδευτεί σε αυτές, κάθε περαιτέρω κίνησή του, αυξάνει τον κίνδυνο τραυματισμού του.

Την ίδια στιγμή η Σλοβενία ανακοίνωσε νέες εξουσίες στο **στρατό** για την αντιμετώπιση των προσφύγων.

Οχήματα μάχης οπλισμένα με πολυβόλα στέλνει στη μεθόριο με τη Σερβία η κυβέρνηση της Ουγγαρίας.

Απελάσεις προσφύγων ακόμη και με στρατιωτικά μεταγωγικά αεροσκάφη, σχεδιάζει η **Γερμανία**, σύμφωνα με την Deutsche Welle, όταν οι αιτήσεις ασύλου απορρίπτονται.

Είναι λοιπόν τόσο επικίνδυνοι τα εκατομμύρια των ανθρώπων που τρέχουν να σωθούν από τον πόλεμο, περιδιαβαίνοντας νηστικοί Ασία, Αφρική και Ευρώπη;

(Συγκλονιστικές εικόνες από το πορευόμενο στη Σλοβενία ανθρωπομάνι-βίντεο)

“Εδώ πεινάμε εμείς αγαπητέ μου... Εμείς θα λύσουμε το πρόβλημά τους; Ή μήπως θέλεις να βουλιάξουμε όλοι μαζί, για να λέμε ότι είμαστε αλληλέγγυοι;”

Η απάντηση αυτή θα ακουστεί στο λεωφορείο, στη δουλειά, στο καφενείο, στη συγγενική γιορτή και πολλοί θα κουνήσουν επιδοκιμαστικά τα κεφάλια.

“Δεν είναι θέμα ρατσισμού ή προκατάληψης, αλλά ρεαλιστική προσέγγιση...”,

θα προσθέσει και κάποιος που θέλει να τα έχει καλά με την αντιρατσιστική του συνείδηση, αλλά και με την «μέση» αντίληψη για το θέμα.

Υπάρχει άραγε κάποιο **νήμα** που συνδέει την ανέχεια στην Ελλάδα, την ΕΕ, το δράμα των προσφύγων και τις κολοσσιαίες επιχειρήσεις «ασφάλειας»;

Ο περίφημος «μέσος» άνθρωπος είχε ως τώρα μια αντίληψη περί του κράτους, ως ένα ελάχιστο προστατευτικό δίκτυο προστασίας του κοινωνικού συνόλου σε μια χώρα.

Η κλασική εκδοχή του «**κράτους πρόνοιας**» στο σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο, όταν τουλάχιστον γεννήθηκε ως πολιτική έννοια, αφορούσε την παροχή ασφάλειας βασικά στον **κοινωνικο-οικονομικό, βιοποριστικό τομέα**. Σε μια γενική συνθήκη όπου οι βασικοί κανόνες έδιναν προτεραιότητα στην ελευθερία δράσης τους κεφαλαίου και την απρόσκοπτη συσσώρευση κερδών από αυτήν, υπήρχε η υπόσχεση της κάλυψης των «παράπλευρων απωλειών» (ανεργία, χαμηλά εισοδήματα σε τμήματα των εργαζομένων, αποκατάσταση υγείας κ.α.) από το κράτος πρόνοιας. Η σχετική και μερική αναδιανομή ερχόταν σε δεύτερο χρόνο και ως συμπληρωματική λειτουργία, ενώ ταυτόχρονα προϋπόθετε τη διεξαγωγή σκληρών κοινωνικών αγώνων.

Η εξασφάλιση των πολιτών έναντι της **εγγενούς στον καπιταλισμό αβεβαιότητας** στην κοινωνικο-οικονομική σφαίρα και του **φόβου** που αυτή προκαλούσε, συνιστούσε ταυτόχρονα τη **νομιμοποιητική βάση της εξουσίας** και της λειτουργίας της αστικής δημοκρατίας: Βασική λειτουργία με βάση τα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας, αλλά με ταυτόχρονη εξασφάλιση εισοδήματος και δουλειάς στην εργαζόμενη πλειοψηφία και με δίκτυο προστασίας για τις “κακές στιγμές” ή τους “αδύνατους να τα καταφέρουν στο παιχνίδι της αγοράς”.

Η εποχή αυτή ανήκει πλέον στο παρελθόν. Στο σύγχρονο **ολοκληρωτικό καπιταλισμό**, είναι σε εξέλιξη μια τεράστια τομή, μεταξύ των άλλων, σε ότι αφορά το μαράζωμα όλων των θεσμών του παλιού κράτους πρόνοιας, ταυτόχρονα με την αύξηση των ελευθεριών της αγοράς και την εμπορευματοποίηση του συνόλου της κοινωνικής ζωής και του χρόνου.

Οι προστατευτικές λειτουργίες περιορίζονται πλέον σε ειδικές κατηγορίες (απόλυτα εξαθλιωμένα τμήματα του πληθυσμού, ανάπηροι κ.α.), την ίδια ώρα που αλλάζει ο χαρακτήρας τους καθώς από δικαιωματικές παροχές και κατακτήσεις, μετατρέπονται σε φιλεύσπλαχνες χάριτες προς “ανίκανους” ή “losers”.

Οι νέο-συντηρητικοί μιλούν για «ενεργές πολιτικές ανάπτυξης με μείωση του σπάταλου κράτους». Οι “αριστεροί” διαχειριστές της σοσιαλδημοκρατίας (ή τύπου ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα), περηφανεύονται για κοινωνική ευαισθησία και αλληλεγγύη προς τους πλέον φτωχούς. Αμφότεροι όμως περιγράφουν την ίδια αντιδραστική τάση και κατάσταση, την οποία διαχειρίζονται με τον ίδιο κατά βάση τρόπο, απλά την περιγράφουν κοιτώντας την από διαφορετική γωνία, ανάλογα με τα αυτιά που χαϊδεύουν.

Αντιστρέφοντας μια συνηθισμένη νομική έκφραση, το κράτος πρόνοιας προσλαμβάνει μια όλο και πιο **συσταλτική εκδοχή**.

Αυτή όμως η αλλαγή έχει πολιτικές συνέπειες, καθώς ταυτόχρονα **αποσαθρώνεται η νομιμοποιητική βάση της αστικής εξουσίας και της μαζικής αστικής δημοκρατίας**. Όταν μια εξουσία δεν προστατεύει, δεν έχει νόημα το «δούναι-λαβείν» μαζί της και ακόμη περισσότερο δε χαίρει σεβασμού και στήριξης. Η αύξηση της **πολιτικής απάθειας**, η μείωση του πολιτικού ενδιαφέροντος, η απόσυρση από τη θεσμική πολιτική, αποτελούν όψεις αυτής της τάσης σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες. Στην Ελλάδα, μεταξύ 2004 και 2015, δύο εκατομμύρια άνθρωποι μετακινήθηκαν από την εκλογική συμμετοχή προς την αποχή και αυτό δεν έχει να κάνει με τα καλέσματα των ...αναρχικών.

Ένα κράτος που δεν προστατεύει πλέον έναντι της οικονομικής αβεβαιότητας, διευρύνει την πηγή νομιμοποίησης του ρόλου του στο πεδίο της **παροχής ασφάλειας**. Οι εκδοχές είναι πολλές, από την διασφάλιση της **προσωπικής ασφάλειας**, έως αυτής του κράτους, του έθνους, του ιδιαίτερου πολιτισμού ή της φυλής.

Η **μετάβαση** αυτή είναι ολοφάνερη σε όλες τις χώρες. Αρκεί να φέρει κανείς στο νου του τη ρητορική των αστικών και φασιστικών κομμάτων, αλλά και όλων των κυβερνήσεων, γύρω από τα θέματα αυτά και τη μαζική υστερία που δημιουργούν στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες.

Δεν πρόκειται ωστόσο για μια μετάλλαξη του ρόλου του κράτους, ως αυτό να είναι ένα αυτοτελές υποκείμενο και εργαλείο άσκησης εξουσίας και πολιτικών σε αυτονομία από τη συνολική αστική κυριαρχία. Οι νέες λειτουργίες του, εξαιρετικά πιο κατασταλτικές, έχουν και πάλι τις ρίζες τους -και μάλιστα πολύ βαθύτερα από πριν - στο φόβο και την **αβεβαιότητα της κοινωνικής θέσης** που πηγάζει από την οικονομική κοινωνική λειτουργία του σύγχρονου καπιταλισμού. Δημιουργούν ωστόσο αγωνίες, που εστιάζουν σε πιο "κοντινά" πράγματα και διοχετεύονται σε μελήματα προσωπικής ασφάλειας.

Βασικό στοιχείο της παραγωγής του αναγκαίου επιπέδου φόβου που νομιμοποιεί ένα νέο ρόλο του κράτους, αποτελούν οι "**ξένοι**", οι "**άλλοι**".

Στόχος και αποτέλεσμα αυτής της λειτουργίας, είναι ο υποβιβασμός σε δεύτερο επίπεδο της οικονομικής κοινωνικής βάσης της αβεβαιότητας και η αντικατάστασή της από ένα **νεφέλωμα αόρατων απειλών** στο πεδίο της **προσωπικής ασφάλειας**.

Είναι εντυπωσιακό το πώς εμποδώνεται αυτή η μετάβαση ως **αντεστραμμένη λογική** μέσα σε κινήματα που θέλουν να είναι αντισυστημικά: Σε μεγάλα τμήματα του αντεξουσιαστικού χώρου, κυριαρχεί η **γενικόλογη αντικρατική και αντικατασταλτική ρητορική**, έξω από μια συνολική αντικαπιταλιστική επαναστατική θεώρηση που θα στόχευε κεφάλαιο, κράτος και κυβερνήσεις ως ενιαίο συνασπισμό εξουσίας. Πρόκειται για επικίνδυνη μονομέρεια, που αντανακλά ωστόσο πλευρές της νέας πραγματικότητας.

Χώρες ολόκληρες, οι σύγχρονες πόλεις τους, οι συνοριακές περιοχές, μα και κάθε μικρή κοινωνική συγκρότηση, μετατρέπονται σε **φυτείες φόβου**, εργαστήρια αναζήτησης και εντοπισμού των άορατων ή ορατών κινδύνων από τους «άλλους» που απειλούν την κανονικότητα του «εμείς».

Μπορεί οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, οι αλλοεθνείς ή αλλόθρησκοι, να αποτελούν εύκολες περιπτώσεις εντοπισμού του «ξένου», ωστόσο ο πληθωρισμός των κινδύνων, με τις οποίες τρέφεται η μέση συνείδηση δεν περιορίζεται μόνο σε αυτούς. Ας προσέξει κανείς τη θεματολογία των κινηματογραφικών ταινιών ή των ειδήσεων από ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα μαζικής ενημέρωσης: Τρομοκράτες, κρυφοί τζιχαντιστές, παιδόφιλοι, οροθετικές πόρνες, διαρρήκτες, βιαστές κ.α., είναι παντού και πουθενά, ως να **γλιστρούν** γύρω μας ύπουλα και να μας απειλούν ανά πάσα στιγμή, εμάς και τα παιδιά μας.

Ένας τέτοιος διαρκής, άενσος, ύπουλος, άορατος κίνδυνος, προϋποθέτει αναγκαστικά **προληπτικά** μέτρα ασφάλειας. Αν η βάση της συλλογικής κοινωνικής ζωής είναι ακριβώς η **κοινότητα** και η διαρκής αναζήτηση αυτής, το πεδίο που χρειάζεται για να σταθεί στα πόδια της η κοινωνία του φόβου, είναι η **διαιρετότητα**.

Η διαίρεση όμως προϋποθέτει **φράχτες** και τείχη. Μπροστά τους το τείχος του Βερολίνου μοιάζει παιδική χαρά...

Φυσικά οι φράχτες, τα σύνορα, έχουν **δύο πλευρές**. Αναγκαστικά, περιφράσσουμε "εμάς", περιτοιχίζοντας ή αποκλείοντας τους «άλλους»...

Μα όσο υψώνονται οι φράχτες ασφαλείας, τόσο γιγαντώνεται το αίσθημα του φόβου και της ανασφάλειας για τους «άλλους» που είναι απέξω ("ή μήπως έχουν παρεισφρήσει και μέσα;")

Εδώ πλέον, έχουν ανοίξει ασκοί του Αιόλου...

Αν θέλουμε να σωθούμε από τους "άλλους", πρέπει να μην τους βλέπουμε ως πρόσωπα και

ανθρώπινα υποκείμενα. Ένα χαμογελαστό προσφυγόπουλο, μια μάννα που κρατά με λαχτάρα το παιδί της, ένας άντρας που κλαίει σαν μικρό παιδί ψάχνοντας την πνιγμένη κορούλα, μια όμορφη γυναίκα ή μια υπέργηρη κυρία που οδύρεται για τα φάρμακά της που χάθηκαν στη θάλασσα, όλες αυτές οι εικόνες ενεργοποιούν ηθικές παρορμήσεις και αισθήματα. Ακόμη και σε συνοριοφύλακες...

Προϋπόθεση επομένως μιας αποτελεσματικής «πολιτικής ασφάλειας» ενάντια στους «ξένους», είναι η **αποπροσωποποίηση** και **απανθρωποποίησή** τους, η μετατροπή τους σχεδόν σε τέρατα, σε αντικείμενα και τελικά σε **θεμιτούς στόχους**. Ακόμη και αν αποδεικνύονται αθώοι εγκληματικών πράξεων, λογίζονται απλά ως “παράπλευρες απώλειες” ... Σχεδόν όπως γίνεται σε ένα πόλεμο: Αν δείς τον στρατιώτη του εχθρού ως George 21 ετών, με σγουρά μαλλιά και όχι ως στόχο, η μηχανή του πολέμου δε δουλεύει. Άσε που κινδυνεύεις να σε σκοτώσει αυτός...

Ο αποκλεισμός ή/και η εξόντωση των «ξένων», μετατρέπεται πλέον σε **υγειονομική δράση**. Ας θυμηθούμε λίγο τη γλώσσα των ναζί ή και των σύγχρονων φασιστικών κινημάτων περί **“κατσαρίδων”** ή τα καλέσματα “να ξεβρωμίσει ο τόπος”....

Όμως, η ασφάλεια προϋποθέτει σαφή **διαιρετότητα** έναντι των άλλων. Για να ξεχωρίζουν και να εντοπίζονται οι “άλλοι”, πρέπει να **μοιάζουμε** όσο γίνεται περισσότερο «εμείς».

Η τάση προς μια κοινότητα όλο και μεγαλύτερης **ομοιότητας** είναι χαρακτηριστική σε όλα τα αντιδραστικά και ρατσιστικά κινήματα. Πραγματική ψύχωση, αλλά και αεικίνητη μηχανή παραγωγής φόβου έναντι της ..μόλυνσης από άλλους. Ο αξέχαστος Βασίλης Ραφαηλίδης, ειρωνευόταν σχετικά την ..αιματολογία ως θλιβερή βάση πολιτικών και ιστορικών προσεγγίσεων από μεριάς της εθνικιστικής ακροδεξιάς.

Μόνο που- και εδώ η ζωή εκδικείται- αυτή η μανία της ομοιότητας, από ένα σημείο και πέρα, όπως επισημαίνει ο Ζ. Μπάουμαν, «δεν αποτελεί μόνο απόσυρση από την ομορφιά της ποικιλίας και της ετερότητας, αλλά και από την εμπλοκή στη ζωηρή αλλά ταραχώδη, δεσμευτική αλλά βαριά, αλληλεπίδραση **μέσα στην κοινότητα των όμοιων**».

Όντας μεταξύ ομοίων, δεν έχεις την ανάγκη να κοιτάξεις βαθύτερα μέσα στον άλλον, τον γνωρίζεις όλο και λιγότερο. Τον συγχέεις τελικά με τον «ξένο», όλο και συχνότερα. Σαν τον άτυχο Ισραηλινό πολίτη που σκότωσε ο επίσης Ισραηλινός στρατιώτης...

Είναι χαρακτηριστικό, πως όλες οι έρευνες αναφέρουν ότι τελικά η αίσθηση της κοινότητας, είναι ακόμη μικρότερη εντός αυτών που ζουν μέσα σε περιφραγμένα οικιστικά συγκροτήματα, μια τάση πολύ ισχυρή στη Νότια Αμερική, αλλά και στις ΗΠΑ.

Εννοείται, πολύ περισσότερο, πως όσοι ζουν μόνο με τους ομοίους τους, έχοντας περιτοικήσει τους άλλους, αφήνοντάς τους «απέξω», χάνουν όλο και περισσότερο την ικανότητα να συμβιώσουν μαζί τους, να αντέξουν οποιαδήποτε διαφορά. Ακριβώς για αυτό το λόγο ο τρόμος για τον «άλλο», μεγαλώνει. Η κοινωνία της μανιακής αναζήτησης της ασφάλειας, αναπαράγει διαρκώς την ανασφάλεια και την καταφυγή στην **επαναληπτική ρουτίνα** και προσωπική μοναξιά, μακριά από κάθε αίσθηση ποικιλίας, έκπληξης και απροσδόκητου. Παράγει **μονήρεις ανθρώπους** (ή περικλειστές φοβισμένες κοινωνίες σαν το κράτος τρομοκράτη του Ισραήλ), που ζουν σε **συμπαγή ιδιωτικά κουκούλια**, μέσα σε ένα άμορφο, ζελοειδή απέραντο κοινωνικό κενό που θυμίζει πεδίο διαρκούς πολέμου.

Ο πυρήνας της αποτυχίας των φραχτών στον Έβρο και σε όλη την Ευρώπη, έγκειται ακριβώς στην (απίθανη) επιτυχία λειτουργίας τους: Το κυνήγι των προσφύγων, ο αποκλεισμός ή εγκλεισμός τους σε κέντρα κράτησης (εκτός των χρειαζόμενων για φτηνή εργασία...), ο πνιγμός τους στη θάλασσα, το μόνο που έχουν ως αποτέλεσμα είναι η ενίσχυση του αισθήματος του φόβου και της ανασφάλειας, το φούντωμα του μίσους, η υποχώρηση της ανεκτικότητας, η απώλεια της ομορφιάς της ποικιλίας.

Είναι σα να αδειάζει κανείς εντελώς τα νερά της πισίνας για να εξασφαλίσει απόλυτη ασφάλεια στο κολύμπι των παιδιών, έναντι κινδύνων πνιγμού ή μετάδοσης μικροβίων.

Ας στοχαστούμε λίγο πάνω στον ορισμό του παραλογισμού:

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν επιτρέπει και δε δημιουργεί νόμιμες και ασφαλείς διαδρομές των προσφύγων, την ίδια ώρα που διαπραγματεύεται πολιτικές κατανομής ενός μέρους τους στις διάφορες χώρες μέλη της, στο βαθμό που θα φτάσουν εκεί, αν δεν πνιγούν, δεν κομματιαστούν από τις νάρκες, δεν πεθάνουν από την πείνα ή το κρύο!

Όσο όμως ενισχύονται τα σύνορα, εσωτερικά (εντός των πόλεων και των κοινωνιών) και εξωτερικά (κρατών, αλλά και αυτών της ΕΕ), άλλο τόσο βγαίνει κερδισμένος ο φόβος και η απειλή του πολέμου. Πρόκειται για ένα καθοδικό σπινάλ, που αναπτύσσεται με δολοφονική ταχύτητα.

Η ψύχωση για ασφάλεια και εθνική (ή άλλη) καθαρότητα, γεννά **αμοιβαία υποψία**,

αποδυναμώνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη, έχει ανάγκη από διαχωριστικές γραμμές, εκκαθαριστικές επιχειρήσεις και τελικά τον πόλεμο. Θεριεύει μαζί με το φόβο, την εχθρότητα, την επιθετικότητα, ενώ κονταίνει τα ανθρώπινα αισθήματα, την εμπιστοσύνη ως βάση της συλλογικής κοινωνικής ζωής και την απέχθεια σε κάθε μορφή ανθρώπινης ταπείνωσης.

Οι πραγματικά εντυπωσιακές **εκδηλώσεις αλληλεγγύης** ειδικά από κατοίκους των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, δείχνουν πως η ελληνική κοινωνία αντιστέκεται στον θανατερό κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν όχι οι πρόσφυγες αλλά η **κοινωνία του φραχτών και του φόβου**.

Ας αντιστρέψουμε το ερώτημα.

Δεν είναι οι πρόσφυγες που δε χωρούν σε ένα κόσμο και μια ανθρωπότητα που, επιτέλους, δεν είναι ιδιοκτησία ούτε του κεφαλαίου, ούτε των εθνών κρατών, ούτε και των ολοκληρώσεων τύπου ΕΕ.

Είναι αυτή η προοπτική ενός κόσμου γεμάτου με φράχτες που δε χωράει στο όνειρο μιας αξιοβίωτης συλλογικής ζωής για την ανθρωπότητα.

Είναι ακριβώς αυτή η περικλειστη, έμπλη φόβου ζωή και η ανθρωπολογική μετάλλαξη που προκαλεί ο σύγχρονος καπιταλισμός, που δε χωρούν στο όραμα μιας οικουμενικής καθολικής απάντησης στο ερώτημα της κοινωνικής απελευθέρωσης, της ειρηνικής (έστω ανήσυχης) συνύπαρξης και συμβίωσης ανθρώπων και πολιτισμών, που προϋποθέτει συντριβή του αστικού και ιμπεριαλιστικού κόσμου.
